

บทที่ 5
สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล
และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง ผลการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในการ
ออกแบบวิชาศิลปศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนพอเรียนได้ โรงเรียนปัญญาฉัตร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาผลการนำรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในการ
ออกแบบวิชาศิลปศึกษาสำหรับเด็กปัญญาอ่อนพอเรียนได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปัญญาฉัตร

กลุ่มประชากร

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักเรียนปัญญาอ่อนพอเรียนได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
ปีการศึกษา 2537 ของโรงเรียนปัญญาฉัตร ทั้งชายและหญิง ที่ไม่มีการการพิการซ้ำซ้อน หรือ
อาการผิดปกติ อันจะเป็นอุปสรรคต่อการเรียนการสอนจำนวนทั้งสิ้น 7 คน เป็นนักเรียนชาย 6 คน
และหญิง 1 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. แผนการสอนกิจกรรมการออกแบบบัตรอวยพร ด้วยวัสดุธรรมชาติ ตามขั้นตอน
การออกแบบของ David Wise (1991) 4 ชั้น คือ

๕
 ชั้นการคิด

๕
 ชั้นการร่างและการเลือก

๕
 ชั้นการทำ

๕
 ชั้นการสรุป

ซึ่งแผนการสอนนี้ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม สื่อการสอน
 วัสดุอุปกรณ์ ที่สอดคล้องกับระดับความรู้ ทักษะความสามารถ และความต้องการของเด็ก จากนั้น
 นำแผนการสอนไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแก้ไข และทดลองใช้ แล้วจึงนำมาปรับปรุงเป็นเครื่องมือ
 ที่สมบูรณ์

2. แบบประเมินผล ได้แก่

2.1 แบบสอบถามความรู้

2.2 แบบสังเกตพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงาน

2.3 แบบสังเกตลักษณะนิสัย

2.4 แบบตรวจผลงาน

3. แบบประเมินความคิดเห็นของครูและผู้สังเกตการณ์การสอนกิจกรรมการออกแบบ

ตามขั้นตอนการออกแบบ

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารต่าง ๆ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาและสังเกตการจัดการเรียนการสอนศิลปะศึกษาของกลุ่มประชากรในโรงเรียน
3. กำหนดกรอบและแนวทางในการสร้างเครื่องมือ
4. สร้างเครื่องมือเพื่อการวิจัย
5. ปรับปรุงแก้ไขและนำไปทดลองใช้

6. ทำการสอนกิจกรรมการออกแบบตามแผนการสอน โดยผู้วิจัยดำเนินการสอนด้วยตนเอง
7. ประเมินผลการสอนกิจกรรมการออกแบบตามแบบประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
8. ประเมินผลความคิดเห็นของครูศิลปศึกษาตามแบบประเมินความคิดเห็น
9. นำคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบมาวิเคราะห์หาค่าทางสถิติ
10. นำเสนอผลการวิจัยโดยนำคะแนนที่ได้จากการวิเคราะห์ มานำเสนอในรูปแบบของตาราง ความเรียง และอภิปรายเสนอแนะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้นำแบบประเมินผลทั้งหมด มาทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามวิธีการทางสถิติ คือ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) นำเสนอข้อมูลในรูปแบบของตารางและความเรียง

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาผลของการสอนกิจกรรมการออกแบบในวิชาศิลปศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอ่อน
พอเรียนได้ โรงเรียนปัญญาวุฒิกิจ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านความรู้ในการทำกิจกรรมการออกแบบ จากการให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความรู้ก่อนการสอนกิจกรรมฯ พบว่า นักเรียนตอบคำถามถูกร้อยละ 9.2 สรุปได้ว่านักเรียนไม่เคยมีความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการออกแบบมาก่อน และหลังจากสอนกิจกรรมแล้วพบว่า นักเรียนสามารถตอบคำถามถูกร้อยละ 81.6 สรุปได้ว่านักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังจากสอนกิจกรรมการออกแบบ

2. พฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงาน จากการสังเกตพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงานของนักเรียนโดยครูศิลปศึกษาตามแบบประเมิน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมด้านขั้นตอนการ

ทำงานโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.07 โดยมีการแสดงออกในด้านการคิด ด้านการร่างและการเลือก ด้านการทำ ด้านการสรุป และมีประสิทธิภาพในการทำงานอยู่ในเกณฑ์ดี

3. พฤติกรรมด้านลักษณะนิสัย จากการสังเกตพฤติกรรมด้านลักษณะนิสัยในการทำงานของนักเรียนโดยครูศิลปศึกษาตามแบบประเมินแล้ว พบว่านักเรียนมีพฤติกรรมด้านลักษณะนิสัยโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.18 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.93

4. ด้านผลงานในการทำกิจกรรมการออกแบบ จากการตรวจผลงานของนักเรียนโดยครูศิลปศึกษาตามแบบประเมิน พบว่า ผลงานของนักเรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี คือมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.96

จากการสอบถามความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา และผู้สังเกตการณ์การสอนกิจกรรมการออกแบบ พบว่ามีความคิดเห็นในแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านผู้เรียน ครูทั้งหมดเห็นด้วยว่า กิจกรรมมีความสอดคล้องเหมาะสมกับความสนใจทักษะความสามารถ และความต้องการของผู้เรียน และกิจกรรมนี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ

ด้านวัตถุประสงค์และเนื้อหา ครูทั้งหมดเห็นด้วยว่า กิจกรรมนี้มีวัตถุประสงค์ที่ผู้เรียนสามารถบรรลุได้ เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถใช้เป็นแนวทางปฏิบัติได้จริง มีเนื้อหาที่ผู้เรียนปฏิบัติตามได้ และสามารถประสบความสำเร็จ เนื้อหาแปลกใหม่ น่าติดตาม และผู้เรียนสามารถเข้าใจลำดับขั้นของเนื้อหาได้ตามที่ครูกำหนด

ด้านการคัดเลือกกิจกรรมและวิธีการสอน ครูทั้งหมดเห็นด้วยว่า กิจกรรมนี้มีส่วนส่งเสริมและพัฒนาความจำเป็นบางประการให้แก่ผู้เรียน มีส่วนส่งเสริมความมั่นใจและความภาคภูมิใจในการทำงานให้แก่ผู้เรียน และกิจกรรมที่เน้นการทำงานทีละขั้นตอนมีส่วนช่วยให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จได้ดีกว่า ในด้านการสอนครูทั้งหมดเห็นด้วยว่า กิจกรรมนี้ให้ความสำคัญกับการสอนเป็นรายบุคคล

การมีแผนภาพแสดงขั้นตอนการทำงานช่วยให้นักเรียนเข้าใจได้ดีขึ้น วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้มีส่วนดึงดูดให้ผู้เรียนอยากทำงานมากขึ้น การผสมผสานวิธีการสอนหลายวิธีทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้ดีขึ้น และผู้เรียนรู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินกับการทำกิจกรรม

ด้านการประเมินผล ครูทั้งหมดเห็นด้วยว่า ผู้เรียนเกิดความรู้จากการทำกิจกรรมการออกแบบ สามารถทำการได้ตามขั้นตอนที่กำหนดเกิดลักษณะนิสัยที่ดีในการทำงาน และสามารถทำผลงานได้ในระดับที่น่าพอใจ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในการออกแบบวิชาศิลปะศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยอ่อนพอเรียนได้ โรงเรียนบุญญาวุฒิกุล มีผลการวิจัยที่สามารถนำมาอภิปรายในแต่ละด้าน ดังนี้

1. การพิจารณาผู้เรียน ปัจจัยสำคัญในการจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กปฐมวัยอ่อนคือการพิจารณาที่ตัวเด็ก เนื่องจากเด็กปฐมวัยอ่อนมีความจำกัดในด้านต่าง ๆ มาก ฉะนั้นจึงควรรู้ระดับความสามารถของเด็กมีเท่าใด ทักษะใดที่ควรจะได้รับการพัฒนา สิ่งใดที่ความจำเป็นต้องสอนก่อนหลัง จะต้องลำดับความสำคัญ ความยากง่ายให้เหมาะสมกับผู้เรียน รวมทั้งการคำนึงถึงแนวโน้ม ความสนใจและความชอบของผู้เรียน (Phillip James 1983) การพิจารณาผู้เรียนจะได้พิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการคิด พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถทางการคิดที่หลากหลาย เมื่อได้รับการกระตุ้นและส่งเสริม ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพดุง อารยวิญญู (2533) ที่ว่า เด็กปฐมวัยอ่อนมีพัฒนาการทางการคิดต่ำ แต่สามารถกระตุ้นและส่งเสริมให้มีพัฒนาการที่ดีขึ้นได้ และผู้เรียนสามารถคิดได้ตามกรอบงานที่ได้รับมอบหมาย ซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้จากพฤติกรรมขั้นตอนการทำงานที่ผู้เรียนมีการแสดงออก เช่น การตอบคำถามเป็นรายบุคคล และการแสดงออกในผลงาน

ด้านการร่างและเลือก พบว่า ผู้เรียนได้ใช้พื้นฐานความสามารถและประสบการณ์ทางศิลปะของตนในการร่างภาพตามความคิด และผู้เรียนเรียนรู้ที่จะตัดสินใจคัดเลือกภาพจากการประมวลข้อมูลต่าง ๆ ที่ครูนำเสนอ

ด้านการทำ พบว่า พื้นฐานความสามารถและทักษะการทำงานของผู้เรียนมีความสอดคล้องกับกิจกรรมการออกแบบ ผู้เรียนมีทักษะในการใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น การใช้กรรไกร กาว ฯลฯ ในการทำงาน สามารถทำงานได้ตามลำดับขั้นตอนและพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง น่าจะเป็นผลมาจากการพิจารณาผู้เรียน โดยดูความสามารถในด้านต่าง ๆ แล้วจึงจัดกิจกรรมให้เหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับ Hewett (1977) ที่ว่า การจัดกิจกรรมสำหรับเด็กปฐมวัยควรคำนึงถึงผู้เรียนเป็นหลักและจัดกิจกรรมนั้นให้สามารถส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้แก่ผู้เรียนได้

ด้านการสรุป พบว่า ผู้เรียนมีความสามารถในการแสดงความคิดเห็นค่อนข้างน้อย และไม่สามารถจับประเด็นในการสรุปได้ การย้ายข้อมูลที่สอนไปและวัตถุประสงค์ให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะนำผู้เรียนไปสู่แนวทางการสรุปที่ถูกต้อง

2. การกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งได้พิจารณาในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการคิด ทำให้ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นและส่งเสริมทางด้านการคิด และพบว่าผู้เรียนสามารถคิดได้ตามแนวทางที่กำหนด

ด้านการร่างและเลือก ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้การถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาพร่าง และรู้จักการพิจารณาตัดสินใจคัดเลือกภาพ ซึ่งสังเกตได้จากผลงานและพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงาน

ด้านการทำ ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะในการทำกิจกรรม และสามารถทำงานได้ตามลำดับขั้นตอน

ด้านการสรุป ทำให้ผู้เรียนได้รู้แนวทางการสรุปผลงาน และสามารถสรุปผลงานได้

3. การคัดเลือกกิจกรรมและวิธีการสอน การคัดเลือกกิจกรรมและวิธีการสอนที่ตอบสนองกับความต้องการและความจำเป็นของผู้เรียนเป็นสิ่งที่สำคัญ (Hallahan and Kawffman, 1978) ซึ่งส่งผลในด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการคิด กิจกรรมการออกแบบมีส่วนกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิด และจากวิธีการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิด โดยการตั้งคำถามผู้เรียนเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้เรียนมีความตื่นตัวและมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงออกทางความคิดอย่างหลากหลาย

ดังที่ แชนแมน (Chapman, 1978) กล่าวว่า การสอนศิลปะมีความจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการกระตุ้นผู้เรียน นอกจากนี้ การใช้สื่อและอุปกรณ์การสอนที่ดึงดูด จะมีส่วนทำให้เด็กเรียนเกิดความสนใจ และอยากทำงานมากขึ้น สื่อการสอนที่ดีจะมีส่วนช่วยให้การเรียนการสอนสามารถดำเนินไปได้อย่างรวดเร็ว (Phillip James, 1983) และมีบรรยากาศการเรียนการสอนที่น่าสนใจซึ่งจะกระตุ้นพัฒนาการทางด้านการคิดให้แก่ผู้เรียน

ด้านการร่างและเลือก กิจกรรมการออกแบบเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดความคิดออกมาเป็นภาพร่างได้อย่างหลากหลาย ซึ่งการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนได้แสดงออกเป็นส่วนสำคัญที่สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถถ่ายทอดผลงานได้ดีขึ้น ในด้านการเลือก ผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้การสอนที่เป็นการเน้นหรือย้ำข้อมูลและวัตถุประสงค์ในเบื้องต้น เพื่อให้ผู้เรียนมีแนวทางการตัดสินใจ และสร้างความมั่นใจให้กับผู้เรียน

ด้านการทำ กิจกรรมการออกแบบเป็นกิจกรรมที่มีทักษะการทำงานสอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียน โดยพิจารณาจากการสังเกตพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงาน พบว่า ผู้เรียนมีทักษะการทำงานอยู่ในเกณฑ์ดี และจากการตรวจผลงานพบว่า ผลงานอยู่ในเกณฑ์ดี ในส่วนของ การสอนด้านนี้พบว่า จำเป็นต้องผสมผสานวิธีการสอนหลายวิธี ได้แก่ การสอนแบบสาธิต การสอนให้นักเรียนเรียนรู้ด้านประสบการณ์ และการสอนแบบรายบุคคล ดังที่ Kephart (อ้างถึงใน Phillip Jame, 1983) ได้กล่าวไว้ว่า การสอนเด็กปัญญาอ่อนไม่สามารถสอนได้ด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง บางครั้งครูจะต้องเลือกการสอนหลายวิธีมาผสมผสานเข้าด้วยกันให้เหมาะสมกับนักเรียน

ด้านการสรุป กิจกรรมการออกแบบมีผลงานที่สามารถสรุปได้ โดยการให้นักเรียนแต่ละคนได้แสดงความคิดเห็นทั้งในผลงานของตนเองและของเพื่อน วิธีการสอนด้านนี้ควรเน้นให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นของตนเป็นรายบุคคล

4. การประเมินผล พิจารณาด้านต่าง ๆ ดังนี้

ด้านการคิด ประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงานและลักษณะนิสัยการทำงาน พบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมด้านการคิดอยู่ในเกณฑ์ดี

ด้านการร่างและเลือก ประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงาน ลักษณะนิสัยการทำงาน และการตรวจผลงาน พบว่าผลจากแบบประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี

ด้านการทำ ประเมินโดยการสังเกตพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงาน การสังเกตพฤติกรรมด้านลักษณะนิสัยการทำงาน และการตรวจผลงาน พบว่า ผลจากแบบประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี

ด้านการสรุป ประเมินโดยการสอบถามความรู้ การสังเกตพฤติกรรมด้านลักษณะนิสัยการทำงาน และการตรวจผลงาน พบว่า ผลจากแบบประเมินอยู่ในเกณฑ์ดี

จากผลการประเมินในด้านต่าง ๆ จากแบบประเมินที่ปรากฏในเกณฑ์นั้น พอที่จะสรุปได้ว่า ผลจากการสอนทำให้นักเรียนมีความรู้เพิ่มขึ้น มีพฤติกรรมด้านขั้นตอนการทำงาน พฤติกรรมด้านลักษณะนิสัยในการทำงานอยู่ในเกณฑ์ดี

การประเมินผลความคิดเห็นของครูศิลปศึกษา เกี่ยวกับการสอนการออกแบบตามขั้นตอนการออกแบบในวิชาศิลปศึกษาสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้นพอเรียนได้ ในการวิจัยนี้เพื่อต้องการทราบถึงความคิดเห็นต่อการทำกิจกรรมฯ ในด้านต่าง ๆ ผู้วิจัยจะได้แนวคิดของกิจกรรมในมุมมองกว้าง เพื่อจะได้ปรับปรุงให้กิจกรรมนั้นสอดคล้องกับผู้เรียนมากขึ้น การให้ครูศิลปศึกษาและครูประจำชั้น ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและเข้าใจในตัวเด็ก ได้แสดงความคิดเห็นนั้นจะทำให้สามารถเห็นจุดบกพร่องของกิจกรรมได้ดีกว่า ซึ่งจากแบบประเมินพบว่า ครูเห็นด้วยต่อการใช้รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบในการออกแบบวิชาศิลปศึกษาสำหรับเด็กมัธยมศึกษาตอนต้นพอเรียนได้ โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกด้าน ได้แก่ ด้านผู้เรียน ด้านวัตถุประสงค์และเนื้อหา ด้านการคัดเลือกกิจกรรมและวิธีการสอน และด้านการประเมินผล

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การสอนกิจกรรมการออกแบบตามขั้นตอนการออกแบบให้กับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นการจัดกิจกรรมโดยพิจารณาผู้เรียน กำหนดเป้าหมาย คัดเลือกกิจกรรม วิธีการสอน และการประเมินผล ให้สอดคล้องเหมาะสมกับผู้เรียนนั้น มีส่วนทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในการเรียนได้ง่ายขึ้น และการให้นักเรียนทำกิจกรรมการออกแบบตามขั้นตอนการออกแบบ 4 ขั้นตอน คือ การคิด การร่างและการเลือก การทำและการสรุปนั้น มีส่วนทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านความรู้ ด้านขั้นตอน การทำงาน ด้านลักษณะนิสัยในการทำงาน และผลงานที่ดีขึ้น จึงน่าจะมีการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการออกแบบตามขั้นตอนการออกแบบให้กับเด็กกลุ่มนี้ต่อไป

ข้อสังเกตจากการสอน

ตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตการจัดการเรียนการสอน และทำการสอนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า มีข้อสังเกตที่น่าสนใจ ดังนี้

1. จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปทำการศึกษาสภาพและสังเกตการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนก่อนทำการสอน เพื่อสร้างความคุ้นเคย และลดความวิตกกังวลของนักเรียนนั้นเป็นผลดีทำให้การเรียนการสอนขณะสอนจริง สามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น
2. นักเรียนให้ความสนใจในกิจกรรมใหม่ มีความตื่นเต้นที่จะเรียนรู้ ทำให้มีความตั้งใจเรียนสูงกว่าเวลาเรียนปกติ ผู้วิจัยจึงเห็นว่าหากกิจกรรมที่แปลกแตกต่างกันออกไป จะกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการอยากเรียนรู้เพิ่มมากขึ้น
3. การพัฒนาทักษะความสามารถของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความคิดเป็นสิ่งจำเป็น เนื่องจากผู้วิจัยพบว่า การสอนในขั้นการคิดเด็กมีความคิดที่หลากหลายมาก แต่ความสามารถในการร่างภาพยังไม่สอดคล้องกับความคิดได้เต็มที่นัก
4. ผู้วิจัยพบว่านักเรียน 3 ใน 7 คน มีปัญหาด้านสายตา ทำให้การทำงานในแต่ละขั้นช้ากว่าปกติ แต่ก็ไม่เป็นอุปสรรคมากนัก

5. นักเรียนหลายคนมีปัญหาด้านการสื่อสาร เช่น พูดไม่ชัด พูดเร็ว พูดรวบคำ เป็นต้น การที่ผู้วิจัยได้เข้าไปทำความเข้าใจกับนักเรียนก่อน ทำให้เข้าใจนักเรียนได้ดีขึ้น

6. นักเรียนแต่ละคนมีระดับความสามารถที่ไม่เท่ากัน ผู้วิจัยจึงต้องให้ความสำคัญกับการสอนเป็นรายบุคคลเป็นพิเศษ

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเพื่อศึกษาผลการสอนการออกแบบตามขั้นตอนการออกแบบในวิชาศิลปะศึกษา สำหรับนักเรียนปัญญาอ่อนพอเรียนได้ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนปัญญาฉัตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

1. การจัดการสอนให้กับเด็กปัญญาอ่อน ผู้วิจัยควรศึกษาพื้นฐานผู้เรียนเป็นอย่างดี ควรสร้างความสนิทสนมและความคุ้นเคยกับกลุ่มประชากรก่อนทำการสอน เพื่อจะได้ลดปัญหาในการเรียนการสอน
2. การศึกษาผลการสอนการออกแบบจากงานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเกี่ยวกับประชากรกลุ่มเล็ก เพื่อต้องการเน้นผลของการสอนจากประชากรแต่ละคนให้มากที่สุด สิ่งที่จะพัฒนาต่อไปก็คือ การขยายกลุ่มประชากร โดยมีการจัดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ทำการเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่กว้างขวางขึ้น ซึ่งจะเป็นการพัฒนาโอกาสให้เด็กปัญญาอ่อนอย่างต่อเนื่อง
3. ควรมีการพัฒนาการจัดกิจกรรมทางด้านศิลปะศึกษาให้กับเด็กปัญญาอ่อนพอเรียนได้ในระดับต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะในระดับการศึกษาปฐมวัย เนื่องจากกิจกรรมศิลปะศึกษาจะเป็นพื้นฐานที่ดีในการส่งเสริมพัฒนาการด้านต่าง ๆ ให้กับเด็กปัญญาอ่อนได้
4. ควรสนับสนุนและส่งเสริมให้มีการผลิตหนังสือ ตำรา และเอกสารต่าง ๆ ทางด้านศิลปะศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปัญญาอ่อน เนื่องจากในปัจจุบันมีเด็กปัญญาอ่อนจำนวนมากที่กระจายอยู่ตามโรงเรียนร่วมต่าง ๆ ที่ยังไม่มีครูทางด้านการศึกษาพิเศษโดยตรง บางครั้งครูในโรงเรียนก็ต้องการแหล่งความรู้ทางด้านเหล่านี้เพิ่มขึ้น เพื่อจะได้สอนเด็กของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และผู้อื่นที่สนใจก็จะสามารถหาความรู้ได้เพิ่มขึ้น